

NOTATKA / NOTE

Nowe stanowisko *Stephanopachys linearis* (KUGELANN, 1792) (Coleoptera: Bostrichidae) w Polsce

New locality of *Stephanopachys linearis* (KUGELANN, 1792) (Coleoptera: Bostrichidae) in Poland

Jerzy BOROWSKI¹, Jerzy M. GUTOWSKI²

¹ Katedra Ochrony Lasu, Instytut Nauk Leśnych SGGW,
ul. Nowoursynowska 159/34, 02-776 Warszawa; e-mail: jerzy_borowski@sggw.edu.pl

² Zakład Lasów Naturalnych, Instytut Badawczy Leśnictwa,
ul. Park Dyrekcyjny 6, 17-230 Białowieża; e-mail: j.gutowski@ibles.waw.pl

KEY WORDS: Coleoptera, Bostrichidae, *Stephanopachys linearis*, new record, Poland, Augustów Forest.

Stephanopachys linearis (KUG.) (Ryc. 1 – 2) jest jednym z czterech europejskich gatunków należących do rodzaju *Stephanopachys* WATERHOUSE, a jednocześnie jednym z dwóch gatunków o borealno-górskim rozmieszczeniu. W 2015 roku gatunek ten został

odłowiony w Puszczy Białowieskiej (BOROWSKI i in. 2018). Odkrycie *S. linearis* na pożarzysku w Białowieskim Parku Narodowym było jednocześnie potwierdzeniem jego występowania w naszym kraju po ponad 220 latach.

Ryc. 1 – 2. *Stephanopachys linearis* (KUG.): 1 – widok z góry, 2 – widok z boku.

Figs 1 – 2. *Stephanopachys linearis* (KUG.): 1 – dorsal view, 2 – lateral view.

Poniżej przedstawiamy drugie stanowisko w Polsce tego rzadko spotykanego chrząszcza. Imago zostało odłowione w Puszczy Augustowskiej, również na powierzchni po pożarze:

– Pojezierze Mazurskie, Puszcza Augustowska, na północ od wsi Lubinowo, Nadleśnictwo Płaska, oddz. 297 (UTM FE66), 9 VI – 7 VII 2021, 1 ex., do pułapki ekranowej IBL-2bis, leg. J.M. GUTOWSKI.

Gatunek odłowiono na powierzchni badawczej zlokalizowanej w Nadleśnictwie Płaska, Obrębie Mikaszówka. Powierzchnia borowa (25,36 ha; oddziały: 282, 283, 296, 297, 298) wiosną 2019 roku została objęta pożarem pokrywy gleby, ale w niektórych miejscach paliły się pnie, a ogień sięgał nawet koron

niższych drzew. W trakcie zagospodarowywania pożarzyska pozostawiono w jego centrum dwa fragmenty lasu bez ingerencji, a pozostałą część uprzętnięto i przygotowano do sztucznego odnowienia (Ryc. 3). *S. linearis* został odłowiony w trzecim sezonie po pożarze, w nieuprzętniętym starodrzewiu, w pułapkę ekranową (Ryc. 4). Pożar miał miejsce w drzewostanach głównie starszych klas wieku (80-130 lat) rosnących na siedlisku boru świeżego i, w mniejszym udziale, boru mieszanego świeżego. W drzewostanach dominowała sosna zwyczajna z domieszką świerka pospolitego, miejscami obecna była brzoza brodawkowata i dąb szypułkowy.

Ryc. 3. Kępa drzew uszkodzonych przez pożar pozostawiona do naturalnej sukcesji.

Fig. 3. A clump of trees damaged by fire left for a natural succession.

Stephanopachys linearis rozwija się głównie w pniach żywych sosen, które przetrwały pożar. Miejsce żerowania larw to martwe, ugotowane fragmenty łyka, które jednak są odpowiednie do zasiedlenia i rozwoju dopiero po kilku latach od pożaru. Odłowiony w Puszczy Augustowskiej, w trzecim sezonie po pożarze *S. linearis* był prawdopodobnie jednym z pierwszych osobników jakie zaczęły zasiedlać nadpalone pnie sosen. Odnalezienie tego gatunku w Puszczy Augustowskiej sugeruje szerszy zasięg występowania w naszym kraju, który jednak może być ograniczony tylko do północno-wschodniej części Polski. Aby potwierdzić tę hipotezę należałoby prowadzić ukierunkowane, szerzej zakrojone badania na pożarzyskach w drzewostanach sosnowych i sosnowo-świerkowych.

Stephanopachys linearis jest chrząszczem obligatoryjnie pirofilnym (LUNDBERG 1984, WIKARS 1997), co znalazło potwierdzenie w badaniach przeprowadzonych w Polsce (GUTOWSKI i in. 2020). Gatunek ten zaliczony został do relikwów puszczańskich *sensu lato* (ECKELT i in. 2017). Jako gatunek rzadki, ważny dla Unii Europejskiej, umieszczony został w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej (kod: 1926) (GUTOWSKI i PRZEWOŻNY 2013; Dyrektywa Rady 97/62/WE). Ponadto, *S. linearis* znajduje się na Czerwonej Liście IUCN (The IUCN Red List) oraz na Europejskiej Czerwonej Liście Saproksylicznych Chrząszczy (NIETO i ALEXANDER 2010), w obu przypadkach z kategorią LC. Na Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce (PAWŁOWSKI i in. 2002) ma status gatunku prawdopodobnie wymarłego (EX?).

Ryc. 4. Pułapka ekranowa, w którą odłowiono *S. linearis* (KUG.).

Fig. 4. The window-trap in which *S. linearis* (KUG.) was collected.

Okaz dowodowy znajduje się w kolekcji ZLN IBL w Białowieży.

Badania prowadzono w ramach projektu statutowego IBL (nr 900 611), ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Dziękujemy Krzysztofowi SUĆKO (ZLN IBL, Białowieża) za okazaną pomoc podczas prac terenowych.

PIŚMIENNICTWO

- BOROWSKI J., GUTOWSKI J.M., SŁAWSKI M., SUĆKO K., ZUB K. 2018. *Stephanopachys linearis* (KUGELANN, 1792) (Coleoptera, Bostrichidae) in Poland. *Nature Conservation*, **27**: 75-84.
- Dyrektywa Rady 97/62/WE z dnia 27 października 1997 r. dostosowująca do postępu naukowo-technicznego dyrektywę 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (dostęp: 25.10.2021): <http://ec.europa.eu/assets/near/neighbourhood-enlargement/ccvista/pl/3199710062-pl.doc>.
- ECKELT A., MÜLLER J., BENSE U., BRUSTEL H., BUBLER H., CHITTARO Y., CIZEK L., FREI A., HOLZER E., KADEJ M., KAHLER M., KÖHLER F., MÖLLER G., MÜHLE H., SANCHEZ A., SCHAFFRATH U., SCHMIDL J., SMOLIS A., SZALLIES A., NÉMETH T., WURST C., THORN S., HAUBO R., CHRISTENSEN B., SEIBOLD S. 2017. "Primeval forest relict beetles" of Central Europe: a set of 168 umbrella species for the protection of primeval forest remnants. *Journal of Insect Conservation*, **22** (1): 15-28.

GUTOWSKI J.M., PRZEWOŻNY M. 2013. Program NATURA 2000 jako narzędzie ochrony chrząszczy (Coleoptera) w Polsce. *Wiadomości Entomologiczne*, **32** (Supl.): 5-40.

GUTOWSKI J.M., SUĆKO K., BOROWSKI J., KUBISZ D., MAZUR M. A., MELKE A., MOKRZYCKI T., PLEWA R., ŻMIHORSKI M. 2020. Post-fire beetle succession in a biodiversity hotspot: Białowieża Primeval Forest. *Forest Ecology and Management*, **461**: 1-9.

LUNDBERG S. 1984. Den brända skogens skalbaggsfauna i Sverige. *Entomologisk Tidskrift*, **105**: 129-141.

NIETO A., ALEXANDER K.N.A. (red.) 2010. European Red List of Saproxylic Beetles. Publications Office of the European Union, Luxembourg, VIII+46 ss.

PAWŁOWSKI J., KUBISZ D., MAZUR M. 2002. Coleoptera Chrząszcze (ss. 8-110). [W:] GŁOWACIŃSKI Z. (red.): Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Polska Akademia Nauk, Instytut Ochrony Przyrody, Kraków.

The IUCN Red List of Threatened Species (dostęp: 25.10.2021): <http://www.iucnredlist.org/details/full/157704/1>.

WIKARS L.-O. 1997. Effects of forest fire and the ecology of fire-adapted insects. *Acta Univ. Ups. Comprehensive Summaries of Uppsala Dissertations from the Faculty of Science and Technology*, **272**: 35 ss.

Wpłynęło: 8 stycznia 2022
Zaakceptowano: 26 stycznia 2022